

***Tephroseris aurantica* (Hoppe ex Willd.) Griseb. & Schenk v Sloveniji**

***Tephroseris aurantica* (Hoppe ex Willd.) Griseb. & Schenk in Slovenia**

VID LEBAN¹ & BRANE ANDERLE²

¹ Kajuhova ulica 12, SI-4240 Radovljica, Slovenija, vidleban@gmail.com

² Hraše 34, SI-4248 Lesce, Slovenija, brane.anderle@gmail.com

Izvleček

V članku opisujemo novo nahajališče vrste *Tephroseris aurantiaca* v Sloveniji, na Lavtarskem Vrhu pri Kranju, ki je prvo v Julijskih Alpah s prigorjem. Podajava revidiran pregled njenih do sedaj znanih maloštevilnih nahajališč. Podatki o njenem uspevanju v Sloveniji so večinoma s konca 19. ali začetka 20. stoletja in kasneje niso bili več potrjeni. Predlagava, da oranžno sivico kot redko uvrstimo na Rdeči seznam.

Ključne besede

Tephroseris aurantiaca, Slovenija, Gorenjska, Šmohorsko hribovje, jugovzhodno prigorje Julijskih Alp

Abstract

We describe a new locality of *Tephroseris aurantiaca* in Slovenia, which is also the first record for the flora of the Julian Alps with foothills. We present a revised overview of all known few localities of this species in Slovenia. Data about its thriving in Slovenia are mostly from the end of 19th century or early 20th century and have not been confirmed since. We propose the classification of the species in the Slovenian Red List as a rare taxon.

Key words

Tephroseris aurantiaca, Slovenia, Gorenjska, Šmohorsko hribovje, southeastern foothills of the Julian Alps

1. Uvod in metode dela

Oranžna sivica (*Tephroseris aurantiaca* = *Senecio aurantiacus* Hoppe ex Willd., *Cineraria aurantiaca* Hoppe) je po videzu precej podobna travniški (*Tephroseris integrifolia*; nekateri oranžno sivico vrednotijo le kot podvrsto travniške), od katere pa jo jasno ločimo po škrlatno obarvanih ovojkovih listih in oranžnem do rjavo ali ognjeno rdečem, redko rumenem vencu jezičastih cvetov. Je vzhodnoalpsko-karpatska vrsta, ki uspeva na kisljih do nevtralnih, s hranili srednje bogatih tleh nizke do spremenljive vlažnosti, na silikatni ali karbonatni matični podlagi. Njena rastišča so suha (lahko tudi kamnita) gorska travišča, pašniki, gozdni robovi, presvetljeni gozdovi ter soteske od (kolinskega) montanskega do subalpinskega pasu (AESCHIMANN & al. 2004: 552, FISCHER & al. 2008: 931, WRABER 2007: 671, WAGENITZ 1987: 745).

Vrsta je razširjena v gorstvih srednje Evrope (vzhodne Alpe, Karpati) na Češkem, Moravskem, v Galiciji, Nemčiji in Avstriji, južno njen areal seže do Istre in severnega dela Apeninskega polotoka, proti vzhodu pa do severne Azije (AESCHIMANN & al., *ibid.*, DANIHELKA & al. 2012: 787, FISCHER, *ibid.*, HAYEK 1911-1914: 575, PIGNATTI 1982: 122, WAGENITZ, *ibid.*). Nam najbližja, a raztresena nahajališča so na avstrijskem Koroškem (HARTL & al. 1992: 344) in na Hrvaškem (NIKOLIĆ 2012), v Furlaniji Julijski krajini in Italiji pa ne uspeva (POLDINI 2002). Vrsto naštetih viri pogosto omenjajo kot redko ali z raztreseno razširjenostjo.

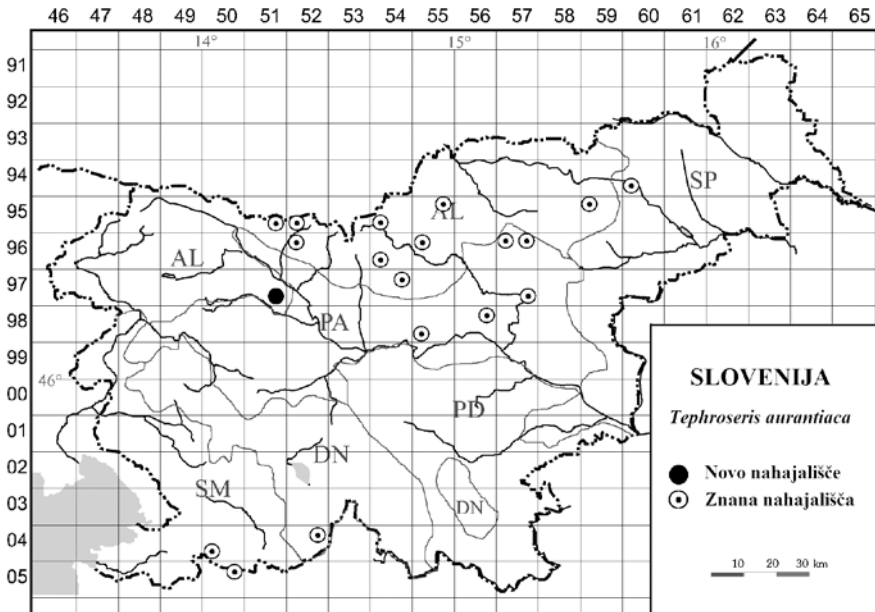
Na oranžno sivico sva naletela med botaniziranjem v okolici Kranja (Lavtarski Vrh) junija 2011. Na nahajališču sva izvedla popis flore, pri čemer sva uporabljala določevalne ključce FISCHER (*ibid.*) ter WRABER (*ibid.*). V herbarijih LJU in LJS smo opravili revizijo herbarijskega materiala te vrste. Upoštevala sva tudi podatke o razširjenosti vrste iz razpoložljive botanične literature, ki jo navajava v poglavju 2.1. Zemljevid razširjenosti sva izdelala v programu FloVegSi (SELIŠKAR & al. 2003).

2 Rezultati z diskusijo

2.1 Razširjenost oranžne sivice v Sloveniji

V Sloveniji je oranžna sivica znana v submediteranskem, subpanonskem, predalpskem, alpskem (Karavanke, Kamniško-Savinjske Alpe in Pohorje) in dinarskem fitogeografskem območju (MAJDIČ 1973, WRABER, *ibid.*). MAYER (1952: 317) navaja vrsto kot raztreseno za Koroško, Gorenjsko, Štajersko, Primorsko in Istro. Podobno sliko razširjenosti pokaže tudi arealna karta (JOGAN & al. 2001: 376). Podroben pregled literarnih virov pa je omogočil nekoliko natančnejšo opredelitev nahajališč (slika 1).

Na Primorskem, v submediteranskem fitogeografskem območju, so to vrsto našli v slovenskem delu Istre, v Čičariji, na Žabniku (0550/2; POSPICHAL 1899: 833, MEZZENA 1986: 126, KALIGARIČ & JOGAN 1990: 61), pod Golim vrhom (0550/2; KALIGARIČ 1997: 48), Stur pa jo je našel tudi nekoliko severneje na Slavniku (0449/4; MARCHESSETTI 1896-97: 303). ERJAVEC (2007, in litt. in fotografski posnetek) jo navaja na travnikih zahodno od vasi Golac jugozahodno od vasi Obrov v Matarskem podolju (0450/3) in s tem potrjuje starejšo Marchesettijevo navedbo za okolico Golca (MARCHESSETTI, *ibid.*). Oranžno sivico so našli tudi v mrazišču Mrzla draga na Snežniku (0452/2; MAJDIČ, *ibid.*) v dinarskem fitogeografskem območju, kjer pa je pozneje kljub večkratnim obiskom nahajališča niso več potrdili (SURINA 2012, in litt.). Na Štajerskem uspeva oz. je uspevala na Paškem Kozjaku (9657/1; KEGLEVIČ 1986: 47), Močeniku (9657/2; KEGLEVIČ, *ibid.*), pri sv. Arehu na Ruškem Pohorju (9559/1; MURMANN 1874: 100, HAYEK 1911-1914: 575), na Uršlji gori pri Slovenj Gradcu (9555/2; HAYEK, *ibid.*) ter Tezenskem gozdu pri Mariboru (9460/3; HAYEK, *ibid.*). KOCBEK (1891: 246) navaja več nahajališč oranžne sivice na Mrzlici (9856/2) v spodnji Savinjski dolini, na Medvedjaku na Golteh (9655/1), na Menini planini (za označbo na arealni karti sva izbrala centralni kvadrant, v katerem leži omenjeno območje, 9754/2), na Rogatcu pri Gornjem Gradu (9654/3) in na Raduhi (9554/3) v Savinjskih Alpah. Starejši je tudi podatek o uspevanju oranžne sivice na Sveti planini (verjetno gre za Zasavsko Sveto goro) v Flora germanica exsiccata, št. 1901 (9855/3; PRAPROTNIK 1995: 37) in pri Celju (»Cille«, 9757/4; WAGENITZ, *ibid.*). Podatek za kvadrant 9456/4 (okolica Slovenj Gradca z delom jugozahodnega Pohorja; JOGAN & al. 2001: 376) se nanaša na studentski herbarij Andreje

Slika 1: Razširjenost vrste *Tephroses aurantiaca* v Sloveniji

Figure 1: Distribution of *Tephroses aurantiaca* in Slovenia

Kavnj iz leta 1994, ki pa ni podkrepjen s herbarijskim primerkom v LJU, zato sva ga pri izdelavi arealne karte izpustila. JOSCH (1853: 60) omenja obravnavano vrsto tudi za »suhe griče« ob vznožje Pece (9454/2). Njegov podatek se najverjetneje nanaša na severno, to je avstrijsko stran te gore, ki je manj gozdnata in botanično bolj raziskana (VREŠ 2012, in litt.).

Na Gorenjskem je vrsta redkejša. FLEISCHMANN (1844: 46) oranžno sivico omenja za okolico Ljubelja (9551/4, glej tudi WAGENITZ, ibid.), Storžiča (za označbo na arealni karti sva izbrala centralni kvadrant 9652/1) in Košute (za označbo na arealni karti sva izbrala centralni kvadrant 9552/3), kjer pa je v zadnjem času kljub intenzivnim raziskavam niso potrdili (prim. NOVAK 2012). ZUPANČIČ & al. (1993: 69) jo v fitocenološkem popisu A. Seliškarja iz istega leta navajajo za Krvavec (9753/1, glej tudi MARINČEK & al. 1995: 12), a podatek temelji na napačni določitvi (gre za zamenjavo z vrsto *Tephroses integrifolia*, SELIŠKAR, 2012, in litt.) in ga zato v arealni karti ne upoštevava.

2.2 Novo nahajališče v jugovzhodnem prigorju Julijskih Alp

9751/4 (UTM 33TVM41) Slovenija: Gorenjska, Šmohorsko hribovje, Lavtarski Vrh nad Kranjem, zaraščajoč travnik na ovršju vzpetine (koordinate nahajališča po Gauss-Krüggerju: X=5119143, Y=5444937), okoli 730 m n. m. Leg. & det. B. Anderle, 10. 6. 2011 (herbarij B. Anderleta). Nahajališče sva potrdila še 18. 6. 2011 (det. B. Anderle & V. Leban, fotografski posnetki V. Lebana).

Na Lavtarskem vrhu vrsta *Tephroseris aurantiaca* raste na travniku (leta 2011 sva našeta pet cvetočih primerkov) skupaj z vrstami *Cephalanthera damasonium*, *Listera ovata*, *Dactylorhiza maculata* subsp. *fuchsii*, *Platanthera chlorantha*, *Campanula glomerata*, *Buphthalmum salicifolium*, *Astrantia major*, *Epipactis atrorubens*, *Anthoxanthum odoratum*, *Pimpinella saxifraga*, *Thesium bavarum*, *Euphorbia verrucosa*, *E. cyparissias*, *Tofieldia calyculata*, *Betonica officinalis*, *Carlina acaulis*, *Ranunculus nemorosus*, *Helleborus odoratus*, *Cirsium pannonicum*, *C. erisithales*, *Carex flacca*, *Lotus corniculatus*, *Brachypodium rupestre*, *Dactylis glomerata*, *Deschampsia flexuosa*, *Lathyrus linifolius*, *Anemone trifolia*, *Potentilla erecta*, *Vaccinium myrtillus*, *Colchium autumnale*, *Centaurea scabiosa* subsp. *fritschii*, *Aposeris foetida*, *Trifolium montanum*, *Lilium carniolicum* (en primerek pred cvetenjem), *Gentiana asclepiadea*, *Silene nutans* subsp. *livida*, *Leucanthemum ircutianum*, *Luzula luzuloides* in *Aegopodium podagraria*. Travnik se zarašča s smreko (*Picea abies*), domačim kostanjem (*Castanea sativa*) in gorskim javorjem (*Acer pseudoplatanus*).

Najdba oranžne sivice na Lavtarskem Vrhu dopolnjuje njena doslej znana redka nahajališča v Sloveniji, ki so večinoma s konca 19. ali začetka 20. stoletja in kasneje niso bila več potrjena oziroma so nepreverjena. Izjeme so le nahajališča v Čičariji pod Golimi vrhom (najdba iz leta 1989; KALIGARIČ, *ibid.*), na Žabniku (potrditev iz leta 1988; KALIGARIČ & JOGAN, *ibid.*) in pri vasi Golac (potrditev iz leta 2007; ERJAVEC, *ibid.*). Lavtarski Vrh je prvo nahajališče v Šmohorskem hribovju, ki obsega severovzhodni del Škofjeloškega hribovja med dolinama Selške Sore in Besnice (PERKO & al. 1998: 72), ki fitogeografsko spada že v Julijske Alpe ter edino zanesljivo nahajališče na Gorenjskem in v celotni severozahodni Sloveniji. Vrsto bi bilo zato po najinem mnenju potrebno kot redko uvrstiti na Rdeči seznam. Na Rdeče sezname jo uvrščajo tudi v nekaterih drugih evropskih državah (prim. GRULICH 2012).

Zahvala

Zahvaljujeva se doc. dr. Tinki Bačič za veliko pomoč pri pisanju članka ter posredovano literaturo, dr. Branku Vrešu za koristno in izčrpno pomoč pri iskanju literature, pregledovanju herbarijskega gradiva v LJS in nasvete pri pisanju članka, mag. Andreju Seliškarku za preverbo svojih podatkov v herbariju LJS, Darji Erjavec za posredovanje točnih podatkov o nahajališču oranžne sivice pri vasi Golac, doc. dr. Boštjanu Surini za informacijo o nahajališču v mrazišču Mrzla draga na Snežniku, dr. Igorju Dakskoblerju za recenzijo in koristne nasvete ter Tjaši Pogačnik Lipovec za pomoč pri ogledu herbarija LJU.

4. Literatura

- AESCHIMANN, D., K. LAUBER, D. M. MOSER & J.-P. THEURILLAT, 2004: Flora alpina. Bd. 2: *Gentianaceae–Orchidaceae*. Haupt Verlag, Bern, Stuttgart, Wien. 1188 pp.
- DANIHELKA, J., J. CHRTEK & Z. KAPLAN, 2012: Checklist of vascular plant of the Czech Republic. *Preslia* (Praga) 84: 647–811.
- ERJAVEC, D., 2007: Oranžna sivica. <http://www.bioportal.si/fotoarhiv.php?iskanec=Tephroseris%20aurantiaca>
- FISCHER M. A., W. ADLER & K. OSWALD, 2008: Exkursionsflora von Österreich, Liechtenstein und Südtirol. Land Oberösterreich, Biologiezentrum der OÖ Landesmuseen, Linz. 1391 pp.

- FLEISCHMANN, A., 1844: Übersicht der Flora Krain's. Annalen der k. k. Landwirtschafts-Gesellschaft in Krain. 144 pp.
- GRULICH, V., 2012: Red List of vascular plants of the Czech Republic: 3rd edition. Preslia (Praga) 84: 631–645.
- HARTL, H., G. KNIELY, G. H. LEUTE, H. NIKLFELD & M. PERKO, 1992: Verbreitungsatlas der Farnund Blütenpflanzen Kärntens. Naturwissenschaftlicher Verein für Kärnten, Klagenfurt. 451 pp.
- HAYEK, A., 1911-1914: Flora von Steiermark. 2. Band. Verlag von Gebrüder Borntraeger, Berlin.
- JOGAN, N., T. BAČIČ, B. FRAJMAN, I. LESKOVAR, D. NAGLIČ, A. PODOBNIK, B. ROZMAN, S. STRGULC-KRAJŠEK & B. TRČAK, 2001: Gradivo za Atlas flore Slovenije. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 443 pp.
- JOSCH, E., 1853: Die Flora von Kärnten. Druck von Ferdinand v. Kleinmayr, Klagenfurt. 132 pp.
- KALIGARIČ, M., 1997: Rastlinstvo Primorskega Krasa in Slovenske Istre. Travniki in pašniki. Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije, Koper. 11 pp.
- KALIGARIČ, M. & N. JOGAN, 1990: Floristične novosti iz Slovenske Istre 2. Biološki vestnik (Ljubljana) 38: 57–64.
- KEGLEVIČ, Z., 1986: Flora Paškega Kozjaka in Stenice (osnovno polje 9657/1, 2). Diplomaska naloga. VTOZD za biologijo, Biotehniška fakulteta, Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Ljubljana. 65 pp.
- KOCBEK, F., 1891(1890): Beiträge zur Flora von Untersteiermark. Mitteilungen des Naturwissenschaftlichen Vereines für Steiermark (Graz) 27: 245–248.
- MAJDIČ, J., 1973: Ekološka in floristična raziskovanja mrazišča Mrzla draga na Snežniku. Diplomaska naloga. Biotehniška fakulteta, Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Ljubljana. 50 pp.
- MARCHESETTI, C., 1896–97: Flora di Trieste e de'suoi dintorni. Trieste. 727 pp.
- MARINČEK, L., A. SELŠKAR, B. VREŠ & M. ZUPANČIČ, 1995: Flora in vegetacija Kamniško-Savinjskih Alp - inventarizacija, raziskave, kartiranje, naravovarstvene ocene. Biološki inštitut ZRC SAZU, Ljubljana. 42 pp.
- MAYER, E., 1952: Seznam praprotnic in cvetnic slovenskega ozemlja Dela 4. razr. SAZU 5 (Inštitut za biologijo 3), Ljubljana. 427 pp.
- MEZZENA, R., 1986: L'erbario di Carlo Zirnich. Atti museo civico di Storia Naturale di Trieste (Trieste) 38: 1–519.
- MURMANN, O. A., 1874: Beiträge zur Pflanzengeographie der Steiermark mit besonderer Berücksichtigung der Glumaceen. Wilhelm Braumüller K. K. Hof- und Universitätsbuchhändler, Wien. 224 pp.
- NIKOLIĆ, T. (ed.), 2012: Flora Croatica baza podataka. On-Line (<http://hirc.botanic.hr/fcd>). Botanički zavod, Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- NOVAK, Š., 2012: Flora grebena Košute (Karavanke) nad gozdno mejo. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo, Ljubljana. 152 pp.
- PERKO, D., M. OROŽEN ADAMIČ, M. HRVATIN & D. KLADNIK (eds.), 1998: Slovenija. Pokrajine in ljudje. Mladinska knjiga, Ljubljana. 735 pp.
- PIGNATTI, S., 1982: Flora d'Italia 3. Edagricole, Bologna. 780 pp.
- POLDINI, L. (s sodelovanjem G. Oriolo & M. Vidali), 2002: Nuovo Atlante corologico delle piante vascolari nel Friuli Venezia Giulia. Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia,

- Azienda Parchi e Foreste Regionali & Università degli Studi di Trieste, Dipartimento di Biologia, Udine. 529 pp.
- POSPICAL, E., 1899: Flora des Österreichischen Küstenlandes. Zweiter Band. Franz Deuticke, Leipzig und Wien. 946 pp.
- PRAPROTNIK, N., 1995: Flora germanica exsiccata, kranjski botaniki in nahajališča v Sloveniji. *Scopolia* (Ljubljana) 33: 1–68.
- WAGENITZ, G., 1987: Illustrierte Flora von Mitteleuropa, 2. Aufl. Band VI, Teil 4. Verlag Paul Parey, Berlin, Hamburg. pp. 580–1483.
- WRABER, T., 2007: *Asteraceae* – nebinovke. In: A. Martinčič (ed.): Mala flora Slovenije. Ključ za določanje praprotnic in semenk. Tehniška založba Slovenije, četrta, dopolnjena in spremenjena izdaja, Ljubljana. pp. 633–687.
- ZUPANČIČ, M. (ed.), 1993: Flora in vegetacija Kamniško-Savinjskih Alp. Referati s posvetovanja Vzhodnoalpsko-dinarskega društva za preučevanje vegetacije v Ljubljani, 7.–11. 7. 1993. Biološki inštitut Jovana Hadžija ZRC SAZU, Ljubljana. 75 pp.